

vini mandati amandi Deum. Duo in hac Dissertatione extrema declinare curavi. Alterum eorum qui eo habenas laxarunt, ut ab amoris divini officio homines abducerent, illudentes, atque extitialis benignitatis furo. Alterum eorum qui alio precepto amplificandae caritatis, tam severe illius necessitatem pro quolibet actu predicarunt, ut inter peccata virtutes ipsas caritate deliquit collocaverunt. Et quia nihil mihi infestius est quam iniustus rigor, quam impudens severitas, idcirco latius errorem hunc consutavi. Nolim tamen hinc ansam arripias divini amoris artem negligendi, Praecepti onus, quoad potuit, delimiti, frequentiam tamen amoris incutiavi. Amoris mandatum durum est peccatoribus dumtaxat, qui corde carent. Nam vita cordis amor est. Amor caelestis, & divinus in corde carnali ardere nequit. Cor autem peccantium carnale est, quod deorum verget; quod carnis illecebras concupiscit, voluptates amat, mundique oblectamentorum occupatur. Iustus vero qui lampadem caelestis ignis accendit tenent, oleoque plenam, continentem amore fervent. Quid igitur severitatem comminisceris, si dixerimus a viris iustis frequenter repetendos actus esse caritatis, ut virtutem roparent, secundamque efficiant, ut amoris carnalis reliquias

penitus aboleant, ut mandatum impleant, ut opera sua omnia in Deum ultimum finem dirigant? Adfirmans mandatum esse dixi, ut non semper peccare impios, dum opera honesta edunt, olenderent; minime vero, ut negitium, ignaviamque tuam forem. Quamdiu iustus fueris, facile mandatum implebis, si frequenti actuum repetitionem habitum caritatis intensiorem effeceris. Si ignavus, si tardus, si frigidus amator fueris; pedetentim amoris flamma remittetur, atque ad extinctionem properabit, & peccator evades. Iustus ergo, ne in peccata labatur gravia, continenter caritatis officia peragat. Cito peccator respiciat, ut iustus, ut amicus Dei fiat. Caritas animae gratia sanctificante ornata vera cum Deo amicitia est. Vera amicitia in amorem mutuum, in affectus, & suavia colloquia erumpit necesse est: comprimere intus nequit amantis cordis ignem. Quare scite dixit D. Laurentius Iustinianus tract. de carit. cap. 18. *Dei amator inceptor est optimus: dat quod non potest retinere, ut recipiat: quod non potest amittere.* In nobis ego caritas regnare quam si habuerimus, divites erimus; quia si careamus, nihil, Apostolo teste, sumus. Regnet in nonis caritas, dum peregrinamur patria, ut in patria aeternum ardeat.

DISSERTATIO V.

DE CARITATE PROXIMI.

CAPUT I.

Recessentur propositiones damnatae contra caritatem proximi.

QUAM male nonnulli recentiores senserint de caritate in Deum, ostensum superiore disputatione est. Nunc laxiores quas de caritate erga proximum opiniones evulgarunt, promenda nobis sunt, ut in ipso disputationis limine ab errandi periculo lectorem abducamus. Consequenter ergo methodo inherentes, proscriptas theses primum, deinceps nonnullas laxiores Casuistarum opiniones dabimus. Propositiones ab Innocentio XI. proscriptae in hac materia sunt sequentes, quas iuxta ordinem Decreti Pontificii numeratas transcribam.

10. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.*

11. *Preceptum proximum diligendi satisfecere possumus per solos actus externos.*

12. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicuius trahere, & de illius morte naturali gaudere, non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

13. *Licetum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis: quia nimirum est obvolutura est pinguis hereditas.*

14. *Licetum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consequas.*

CAPUT II.

Recessentur propositiones laxiores adversus caritatem proximi, quas nonnulli Auctores docuerunt.

MARCUS VIDAL in *Area de precepto caritatis inquis. 1. pag. 25. num. 66. & sequent.* Licet DD. communititer asserant, iniuria affectum aliquando teneri partem, & non semper peccare impios, tum ob evitandum scandalum, speraretur quando ex tali signo exhibendo, speraretur probabiliter salus spiritualis inimici: quia si fratrem errantem corrigere debemus, si spes adest illius emendationis, ut illum Domino luemur; ergo, ut inimicum Deo, & nobis reconciliemus, iure cogimur ad eum v. g. salutandum, si quidem spes probabilis adest lucrandi illum salutatione nostra:

57. *Nihilominus ego ipsententiam admitto, & negue concedo.* Primo quoad scandalum grave, quod his temporibus fere nunquam intervenit, cum quasi apud omnes in praxi habeatur non salutare inimicum, neque cum illo loqui: alias vero ad conscientias.

58. *Quo vero ad secundum dico:* Sicut ego ipse... non teneor sub mortali providere saluti spirituali proximi, citra extremam eius necessitatem, cum meo gravi damno temporali... ita negue etiam teneor cedere honori meo, & fame, quae sunt bona superioris ordinis quam sunt temporalia sub mortali, ut proximi spirituali vitae provideam extra necessitatem extremam... Sed si quis teneretur exhibere inimico signa dilectionis specialia, quando his signis speratur eius salus spiritualis, etiam teneretur cedere honori suo, & fame citra extremam necessitatem.

Auctor ille duo imponit christianae religionis caloribus. Alterum quod effluit, quasi in omnibus obtinere morem denegandi salutationem inimici: alterum quod fiat honoris, & fame iactura, dum his officiis inimicos amplectimur, ut illorum aeternam salutem lucrinemur. Quis Ethnicorum tam impudenter despicit? Vide cap. 5. num. 13. huius *disser.*

II. *Tamburinus Lib. V. in Dec. cap. 1. §. 3. num. 29.* An filius possit mortem patris optare, vel de illa gaudere, non ut malum patris (hoc enim esset odium execrandum) sed ut ipse filius paternam hereditatem fruat? An mater possit desiderare mor-

tem filiae, ne illam alere, vel dotare cogatur? An possit subditus mortem cupere sui Praelati, ut praelaturae ipse succedat, vel ut ab eo Praelato sibi infuso liberetur?.... Si filium desideres, vel cum gaudio excipias eiuismodi effectus, hereditatem, molestiae carentiam, praelaturam... licite haec optas, vel amplecteris: quia non gaudes de alterius malo, sed de proprio bono.... Si desideres sub conditione, facilis est responso, licite posse. Denique si absoluto desiderio, desideres in hunc modum: Cupio mortem patris, non ut malum patris est, sed ut bonum meum, sed ut causam boni mei, nimirum quia ex illius morte ego eius hereditatem adibo; vel sic: Utinam moriatur mea filia, nam sic sexcentas sollicitudines excutiam &c. Si, inquam sic desideras, maior est resolvendi difficultas: quia tunc eligis vel male illis, quamvis ut causa tua commodi; quod non videtur culpa vacare, & ita quidem putat Bonacina... Nihilominus Caltrapala docet contrariam opinionem *sentis probabilibus.*

III. *Ferdinandus de Castropalao tract. 6. disp. 4. punct. 1. num. 11.* Nihilominus credo, si cum debita moderatione facias, te posse absque peccato mortali de vita alicuius trahere, & de illius morte naturali gaudere, illamque inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum inde secutum. Sic docere videtur Emanuel Sa verb. *Caritas* num. 8. ubi absolute docet te posse proximo optare malum corporale ad salutem animae, & mortem ob Republicae bonum, & hosti tibi aliquo valde nocivo mortem, non odio, sed ad vitandum damnum tuum, item de morte eius gaudere ob bonum inde secutum. Azor. *I. Part. Lib. III. cap. 12. quest. 11.* & Bonacina *disp. 3. quest. 4. punct. 11. num. 7.* affirmant licere matri mortem filiarum optare, eo quod ob deformitatem, vel inopiam non possit eas iuxta suum desiderium nupti tradere: & idem esse dicunt, si ob illarum causam male tractaretur a marito, posset illarum mortem optare, ut ab illo damno libera-retur.

IV. *Ioan. Sanchez disp. 11. selec. num. 9.* Hinc inferunt, licere sibi, vel proximo optare mortem ob vitandum molestem infirmitatem, mendicantem, vitam penalem, a marito feminis infestam, & alia huius generis.

generis, dummodo desideret mors ut a Deo infligenda, non ab homine iniuste, vel a dæmone. Non enim digna est salus tanto dolore; & mors prolongata dicitur vana miseris reptata.

V. Marcus Vidal in *Arca de caritate precepto*, inq. 1. num. 85. Advertendum tamen, hoc preceptum adimpleri per hoc quod nullum malum ut malum proximo inferatur; & ideo non est preceptum obligans ad habendum actum internum delectione ergo proximum, cum per se non patet proximo sicut Deo.

VI. Idem Marcus Vidal ibi num. 88. Colligitur secundum viventes simul in aliquo collegio, vel in aliqua religione posse abique labe culpe mortalitatem denegare simul signa particularia amoris, nempe salutationem, allocationem, & his similia.

VII. Idem Marcus Vidal ibi num. 87. Colligitur primo lesam non teneri sustinere iniuriam, & illam remittere, quando id necessarium videtur ad repræmendandam inimici audaciam; præcipue cum id fiat in bonum ipsius inimici.

VIII. Idem Marcus Vidal inq. 11. num. 46. Quinta Conclusio. Licetum est, servato tamen ordine & forma, optare alteri malum temporale ob honestum finem consequendi aliquod bonum temporale.

IX. Item num. 65. Colligitur quarto, posse licite alteri imprecari malum temporale ex motivo tantum propria, vel alienæ utilitatis, ut est optare alicui infirmitatem, ne ludo omnia dissiptet, aut mortem ob vitandam inopiam; vel molestiam infirmitatem, aut vitam poenalem, & huiusmodi. num. 66. Colligitur quinto, posse licite optare mortem alicuius, & de illa gaudere ob hereditatem habendam... Nam obiectum huius actus non est malum, sed est commodum ex morte consequens, quod est bonum, & conforme recte rationi, ut supponitur. Unde mors ipsa condumens ut medium ad tale commodum, & sequens ex causis naturalibus, erit quid bonum.

CAPUT III.

Precepto divino iubentur proximum actum interno diligere.

I. Quid nomine proximi intelligatur, supra indicatum est. Proximus quippe noster homines sunt supernaturali-

ralis beatitudinis capaces, sive iusti sint, sive iniusti, fideles, aut infideles, amici, vel inimici, reprobis, aut prædilatatis. Demones & creature irrationales absolute non comprehenduntur sub proximo diligendo. Tamen, inquit Angelicus 2. 2. quæst. xxv. art. 11. ex caritate diligimus irrationales creaturas, in quantum volumus eas permanere ad gloriam Dei, & utilitatem hominum... Et per hunc modum & naturam demonum etiam ex caritate diligere possumus.

II. Duo sunt caritatis præcepta. Primum, & maximum, quo diligimus Deum, alterum, quo amamus proximum. Hæc duo gravissima mandata ubique in Scripturis sanctis inculcantur. Diliges Dominum Deum tuum... Hoc est maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet, & Propheta, Matth. xxii. Hoc idem docent alii Evangelistæ. D. Ioannes cap. xiiii. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexistis vos. Hanc dilectionem veluti characterem, atque splendidissimam christianæ professionis prærogativam assignat ibidem. In hoc cognoscant omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. D. Petrus Epist. I. cap. iv. Ante omnia mutuum in vobis metipsis caritatem continentem habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum. D. Paulus ad Galat. v. Omnis lex in uno sermone impletur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Item ad Hebr. 13. Caritas fraternitatis maneat in vobis; & ad Thessalon. 4. De caritate fraternitatis non necesse habeo scribere vobis; ipsi enim vos a Deo didicistis ut diligatis invicem. D. Ioannes Epist. I. cap. 3. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte... Filii mei non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate... Hæc est annuntiatio quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum.

III. De hæc ergo est dari præceptum diligendi proximum. Præceptum hoc naturale est, quatenus amorem naturalem imperat. Præcepto namque naturali proximum diligere tenemur, prout nobis similis in natura est, cognatus, vicinus, & pluribus aliis similibus. Præcepto autem divino eum diligere assignatur amore supernaturali, & caritatis. Suarez Disp. v. sect. 4. tribuit Caietano opinionem, qua docuerit præceptum diligendi proximum non obligare ad amorem supernaturalem. Quid in expositione luper

Deu-

Deuteronomium docuerit Caietanum, non vacat in præsens expendere. Hic sane in commentariis in D. Thomam oppositum docet.

IV. Quæst. I. Præceptum istud obligat ne ut peculiaribus actibus internis proximum diligamus? Resp. Omnes qui negant speciale præceptum amandi Deum, potiori iure negant peculiare mandatum diligendi proximum actibus internis. Pro hac opinione laudat Leonardus tract. 4. disp. 3. quæst. 4. Huradum disp. 4. difficult. 2. Valquium tract. de panis. quæst. 90. art. 1. abs. 4. Suarez disp. 5. sect. 4. Molinam I. Part. quæst. 63. art. 2. & 3. Petrum Huradum disp. 174. sect. 6. Arriagam 2. 2. disp. 30. sect. 1. Fagundez Lib. I. in Decal. cap. 28. num. 3.

V. P. Caltropalaus tract. 6. disp. 1. punct. 5. num. 3. laudatam opinionem defendit, atque in illius præsidium citat D. Thomam 2. 2. quæst. 25. art. 8. ubi D. Thomas de amore peculiaris inimicorum questionem versat, dærenitque, ut aliquis diligens Deum, & proximum ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos suos non excludat. Angelicus hic pro certo habet proximum interna diligendum caritate; in qua dilectio inimicorum includi debet. Et hoc clarius explicat ibid. art. 9. Dicendum, quod affectus, & signa caritatis ex interiori dilectione procedunt, & ei proportionantur. Dilectio autem interior ad inimicum in communi quidem est de necessitate præcepti absolute. Exteriora beneficia signa interioris dilectionis Angelicus vocat, non solum hic, verum etiam quæst. xxvi. art. 7. in arg. Sed contra. Interior caritatis affectio debet respondere exteriori affectui. Similia pluribus in locis habet. Quare mirari satis non subit, quod P. Viva inter argumenta quæ Auctores damnate thesæ obiciunt, doctrinam referat D. Thomæ ex loco supra laudato a P. Caltropalao.

VI. P. Cardenas fute versat hanc questionem differt. viii. Vindicias P. Suarez instituit cap. 11. adversus Filgiteram, qui Auctorem sententia proscripta P. Suarez accenset. Ad hoc quod attinet, nihil ad nos. Cardenas cap. 111. D. Thomæ hoc de argumentatione mentem exponit. Auctorem hunc plurimi semper facio tum ob ingenii acumen, tum ob pietatem quam in scriptis suis prout. Hic tamen duo docet que mihi fallia sunt. Alterum est quod doctrina D. Thomæ nec nihilum dilat a sententia Caltropalæ. Hoc vero cuique legenti Caltropalæ quam fit falliam apparebit. Alterum est quod P. Cardenas contendit, D. Thomam docere

præceptum hoc caritatis non obligare nos ad actum interioris amoris erga proximum, nisi in articulo necessitatis: quod quanti sit fallium, infra palam faciam.

VII. Hic breviter delibatis propositæ questionis respondeo, non teneri actu interno caritatis vi præcepti divini proximum diligere. Contraria sententia proscripta est in his duobus propositionibus. 1. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali. 2. Preceptum proximum diligendi satisficere possumus per solos actus externos. Doctrina ergo Ecclesiæ est, nobis diligendum esse proximum actu interno, & formali. Hanc doctrinam D. Thomam docuisse ostensum est supra. Eam docet Augustinus tract. viii. in Epist. Ioan. post medium. Videte quanta opera facit superbia. Ponit in corde quam similitudinem caritatis, pascit & superbia; caritas, ut Deus laudetur, vestit nudum, vestit & superbia; ieiunat caritas, ieiunat & superbia; sepelit mortuum caritas, sepelit & superbia... Sed interior caritas tollit locum mala agitativa superbiæ... Audeo aliquid dicere, sed non ego, Paulus dixit. Moritur caritas, id est homo habens caritatem confitetur nomen Christi, ducit ad martyrium; confitetur & superbia, ducit ad martyrium; ille habet caritatem, ille non habet caritatem. Sed audit ab Apostolo ille qui non habet caritatem: Si distribueris omnia &c... Ergo Scriptura divina intro revocat a iactatione huius caritatis fornicatus; & ab ista superbiæ que iactatur ante homines, revocat nos intro. Redi ad conscientiam tuam: ipsam interroga. Noli attendere quid floret foris, sed que radix est interna. Radicata est cupiditas: species potest esse bonorum factorum, vere opera bona opera esse non possunt. Radicata est caritas: securus esto: nihil male procedere potest. Alios Patres mitto brevitas ergo, & rationem quam indicat Augustinus, clarius explico.

VIII. Opera exteriora mortua sunt ad vitam æternam, nisi caritate vivificentur, ut ex Apolloto probat Augustinus. Si caritatem non habueris, nihil mihi prodest. Ergo exteriora opera liberalitatis, beneficentia erga proximum inepta sunt ad implendum præceptum illud divinum quo iubemur proximum diligere. Accedit quod eodem, proportionate levata, modo tenemur diligere proximum ac Deum. Similitudo utriusque præcepti id perspicue manifestat. Sed Deum tenemur diligere actu interno. Ergo & proximum. Eiusdem quippe speciei est caritas

qua

qua diligimus Deum, & proximum. Interno itaque tum naturali, tum supernaturali amore proximum diligere tenemur. Idque extra controversiam nunc est inter Theologos. Opposita enim opinio proscripta est in duabus recentioribus propositionibus ab Innocentio XI.

IX. Quæst. II. Actus quo diligere iubemur proximum, debet ne esse distinctus ab actu amoris quo Deum diligimus? Resp. Negant plures recentiores, ut Caltrapolanus *loc. cit. num. 4.* ubi laudat pro hac sua opinione D. Thomam (falso tamen) Suarez, Lorcam, Aegydius: quibus addi possunt, inquit Leander, Bannez, Ledesma, Arriaga, & ipse Leander, & alii plures. Hac opinio, si absolute spectetur, mihi improbabilis, & falsa omnino est. Quoniam duo sunt præcepta distincta, quorum alterum Dei, alterum proximi amorem iubet. Duobus ergo distinctis actibus duo hæc præcepta implenda sunt. Quod manifestum fiet, si adverteris, divinam bonitatem esse utique rationem *sub qua* proximus diligitur; lecus *qua* in proximo diligitur. Deus obiectum primum; proximus secundarium est caritatis. Quare trisariam, ut animadvertit Franciscus Sylvius, dilectio proximi propter Deum considerari potest. Primo propter Deum sicut ob causam formalem talis dilectionis. Secundo propter Deum ut causam moventem. Tertio propter Deum ut causam finalem. Verum utique est illum qui diligit Deum super omnia ex toto corde, virtualiter proximum diligere: quæ veritas Deo sane perfecta est. Nihil tamen lecius distinctum præceptum primo simile nobis imponi, proximum diligendi. Hoc expresse docet Augustinus Lib. I. De doctr. christi. cap. xxx. *Sed quoniam excellentior, ac supra naturam nostram est divina substantia, præceptum quo diligimus Deum, a proximi dilectione distinctum est. Ille enim nobis præbet misericordiam propter suam bonitatem, nos autem nobis propter illum: idest, ille nostri miseretur, ut se perfruamus; nos vero invicem nostri miseremur, ut illo perfruamus.* Lege eundem Lib. VIII. de Trin. cap. 7. ubi fusius rem hanc tractat. Quapropter adeo mihi vera est hæc quaestio, sententia, ut contraria videatur, salvo meliori iudicio, proscripta in laudata propositione 1. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.* Damnata ergo est doctrina illa quæ asserit nos non teneri proximum diligere actu interno, & formali, sed tantum actu virtuali in amore Dei formali contento. Hoc idem docet contraria quam impugnavimus, opinio.

Ergo proscripta videtur. Amore ergo modo interno, sed expresse, & formali proximum dilige.

X. Quæst. III. Obligat ne per se hoc præceptum ad proximi dilectionem? Resp. Negant plures recentiores necessitatem amoris erga proximum, necessitate gravi sublatâ. Et, quod non modicum ingerit admirationem, P. Magister Milante, regius in Neapolitana universitate Professor, mihiquæ amicitia federe iunctus, in suis exercitationibus, in quibus laxas recentiorum opinionationes confutare intendit, ab instituto recedere aliquantulum videtur. In commentariis quippe in hæc de amore proximi proscriptam hanc hæc scribit. *Adverto tamen hoc ex Cardinali Casiano, ceterisque S. Thomæ discipulis, quod quum præcepta affirmativa non obligent nisi in casu necessitatis, & præceptum dilectionis proximi huiusce sit conditionis, satis est quod homo sit in preparatione animi &c.* Pace viri amicissimi, hæc doctrina mihi non probatur. Præceptum amandi Deum adfirmans est, & tamen extra casum necessitatis expellendum odium, non assentiendi blasphemis, obligat. Idem de amore proximi dicendum esse demonstrabimus. Fortasse vir doctus de amore proximi particulari, & non de proximo absolute accepto loqui voluit. Hæc tamen adnotare volui, ne traducant me exterorum exaggerare, domesticorum vero dissimulare opiniones ad laxitatem declinantes.

XI. Ut peripicue quaestioni respondeamus, distinctio opus est. Si sermo sit de proximo in communi, certum est nos teneri actu interno formali, & per se proximum diligere. Hoc a nemine negari iure valet. Præcepta quippe divina absolute, & per se obligant; servata tamen cuiusque præcepti natura, & conditione. Hanc sententiam non tam demonstrat, quam ut certam supponit Angelicus 2. 2. quæst. xxx. art. 8. ubi ait: *Alio modo potest accipi dilectio inimicorum quantum ad naturam, scilicet in universalibus; & sic dilectio inimicorum est de necessitate caritatis, ut scilicet aliquis diligens Deum, & proximum, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos suos non excludat.* Præceptum ergo divinum imperat proximum in communi diligere actu formali, & per se, præcisa quacumque necessitatis circumstantia. Si sermo sit de proximo in particulari, convenit quoque inter Theologos amandum esse necessitate tantum urgente; dissidium vero inter ipsos est, amandus ne tunc sit per se, an pro accidens. Sed ad hoc quod attinet, sublebo

Patri

Patri Cardenas asserenti *loc. cit. num. 29.* Quætionem hæc plurimum hominis habere. Quapropter nec ab eodem dissentio, quod ille, aut hic homo non debeat a nobis amari actu per se, & absolute, seu præcisa necessitate aut illi succurrendi, aut odii contra illum deponendi, ut docet Angelicus *loc. cit. Ut aliquis in speciali movetur motu dilectionis in inimicum: & istud non est de necessitate caritatis absolute.* Quod porro amor quo proximus in omnium sententia diligendus est, urgente necessitate aut sublevandæ illius inopia, aut odii deponendi, aut dissidii componendi per se, aut per accidens vocari debeat, non valde laborado, ut unam præcisa pluram in eadem. Cardenas per se tunc mandatum amorem præcipere defendit, & eo tenet in quo explicat suam opinionem, illa vera est. Quoniam in eventu sublevandæ gravis necessitatis, quo proximus premitur, non solum urget debitum exterius succurrendi, sed etiam interius amandi: ergo in hoc casu est obligatio per se amandi. Idemque dicit de calu odii deponendi. Concedit alii Theologi amandum tunc esse proximum actu formali interno; sed quia amatur aut propter odium vitandum, aut propter necessitatem levandam, continentur obligationem tunc per accidens, idest propter occurrentem necessitatem casum, urgere. Si preste inharerendum sit vocabulorum significati communiter recepto, hic secundus dicendi modus preferendus videtur. Prior tamen universalis obtinet: & quia res est de nomine, quique in suo abundet sensu; dummodo tamen omnes in hoc conveniant quod proximus etiam in particulari, nedum in communi, actu formali interno diligendus sit in casibus aut odii deponendi, aut necessitatis live spiritualis, live corporalis sublevandæ.

XII. Quæst. IV. Præceptum istud quo iubemur per se proximum in communi, amore interno, & formali prosequi, frequenter ne obligat? Resp. Præceptum hoc adfirmans est, quemadmodum illud amandi Deum. Recentiorum plures contendunt, ut superius indicavimus, præcepta adfirmativa in casibus dumtaxat necessitatis obligare: quæ doctrina absolute accepta falsa est, & in præsens præcisa; cum definitum sit Deum per se, quacumque exteriori circumstantia necessitatis sublatâ, amandum esse. Omnes ergo nunc Theologi fatentur, amandum esse proximum, ut probavimus, per se, & absolute. De frequentia actuum quibus illum diligere astringimur, dissidium esse potest. Quæ a nobis de

frequentia amoris Dei dicta sunt, proportionè servata, de frequenti amari proximi dicenda videntur. Primum ergo tanquam proscriptam opinionem reicimus illam quæ asserit infra quinquecentum hoc mandatum per se non urgere. Secundo ut certum constitutum, tenet saltem in anno mandatum hoc obligare. Salmanticenses *tract. 12. cap. vi. punct. 2. num. 17.* plures pro hac sententia, quam & ipsi defendunt, citant. Nec video quod opportum defendi queat. P. Paulus a Lugduno *tract. iv. dissert. 2. art. 1.* scribit non videri peccato immunem eum qui per mensum integrum actum amoris in proximum non egerit. Idem asserunt Cardenas, Antoine, & alii de amore Dei. Ut diximus explicantes mandatum primum amoris divini, tempus definit certo acquiri illius obligationis. Scripturæ sanctæ continent nobis caritatem, qua mutuo diligamur, commendant, iubeantque: *Vigilate in vobismetipsis caritatem continentem habentes.* Consule textus quo supra allegavimus. Hanc tam frequenter inculcavit Evangelista Ioannes, ut falsidium quodammodo discipulis ingesserit, hanc unicuique caritatem illorum auribus repetendo, subdens, quod si invicem se dilexerit, legem impleverint. Porro si Scriptores sacri tantum servore, tantaque verborum emphasi, & efficacia caritatis iuvent, imperantque exercitum, ut nihil præter caritatem iubere videantur: quis dixerit, aut raro, aut vix in annum tenet obligare? Quoties ergo in annum obligat mandatum istud? In eam ergo propendo sententiam quæ a culpa gravi eum non eximit qui per mensum hunc committere amorem. Et quia in hissumus de quibus certam ferre sententiam non valeamus, illud ita modo sancto Dei verbo propinquius videtur. Continuum nobis caritatem Scripturæ præcipiunt. Tam frequenter ergo actus amoris repetendi nobis sunt, ut moralis quedam continuata caritatis flamma in cordibus nostris ardeat, ut iam iam amplius contabit.

XIII. Quæst. V. Quies præceptum istud obligat per accidens? Resp. I. Urget, dum gravis odii tentatio animam pulsât, oppositumque amor opportunum remedium exultimatur. Plures docent tunc præceptum obligare per se. Sed dissidium nullius momenti est. II. Dum adfirmamus proximo periclitanti succurrere, aut quantumque gravi necessitate, si ve in spiritualibus, si ve in corporalibus presum levare. Lex quippe caritatis absque actu interno servari nequit. Non approbo quod docet laudatus Paulus a Lugduno *loc. cit. videlicet,*

cet, non violare hoc preceptum illum qui solo naturalis misericordie affectu proximo egentibus subveniret. Quod aliquando evenire possit, non renuo: & si frequenter occurreret inlevandum necessitatis occasio, tunc haud esset necessarium ut in officis singularis caelestis amoris adium eliceret. Ceterum absolute hoc stare nequit. Alioquin contingere posset ut temper quisi naturalis misericordia motus proximo indigentibus suppetias ferret: quo posito, numquam divinum mandatum executioni mandaret. III. Dum gravis iniuria sive in bonis fama, sive in bonis animae, vel corporis proximo inferitur, ob quam gravissime turbatur, & affligitur. IV. Dum proximus in extrema necessitate positus nostro eget consilio, auxilio spirituali, aut temporali. In hac necessitate astringimur monere incautum, imminente pericula patrefacere, sacramenta ministrare, fures, feras proximi bona devastantes abigere, ignem comburentem domum, aut quid aliud extinguere.

XIV. Quæst. VI. Quid significat preceptum urgere ad proximi dilectionem in particulari quantum ad promptitudinem animi? Resp. Omnes cum D. Thoma Theologi docent, nos paratum habere animum debere ad diligendum quemcumque hominem in singulari, si necessitas occurreret. Varias necessitatis species quas occurrere contingit, modo explicuimus. Quid hæc animi promptitudo præferat, declarandum nunc est. Porro hæc promptitudo in hoc sita est quod animus noster reapse caritate ardeat erga proximum suum in communi. Ab hac communitate neminem excludit caritas ista. Scire ne aves, utrum tibi caritas insit erga proximum tuum in communi? Hanc quippe caritatem facile scire potes. Vide, promptus ne sis in occasione vel oblate, vel acceptæ iniuriæ ad diligendum fratrem tuum in singulari. Qui amare recusat hos, aut illos occasione data, proximum reipsum non diligit. Quomodo promptitudo animi ad diligendos fratres nostris singularis, effectus est caritatis erga proximum in communi. Caritas isthæc in animo præparatone hæc dispositionem, inclinationem præparationemque: relinquat in sanæ cordis ignis intensitas, quæ, occasione oblata, continuo accenduntur.

XV. Ex his collige, quam plena periculi sit, & ut ego quidem arbitror, falsa opinio futurum recentiorum (quos inter Constantinus Roncaglia tract. vi, cap. 11.) qui nulla distinctione adhibita scribunt, quæ nulla distinctione proximum non urgere nisi in casibus necessitatis. Quæ sane opinio falsa est, si de proximo in communi intelligatur; immo hoc

in sensu proscripta. Nisi enim, ut diximus, ardeat caritas erga proximum in communi, quomodo accendi illico valet, ut huius, vel illi proximo, etiam inimico, urgente necessitate incurrat?

XVI. Quæst. VII. Utrum teneamus elicere actum dilectionis erga proximum, quoties ut præcepti astringimur elemosinam illi impertire, vel errantem corrigere? Resp. Negat Ariaga 2. 2. disp. xxxix. sect. 1. Leander tract. iv. disp. 111. quæ. x. cum Agdydo docet, nos non teneri nisi in iis actionibus quæ prædari nequeant nisi virtute caritatis. Nostra responsio ex his quæ fusius disputavimus, patet. Preceptum caritatis frequenter obligat: ideo frequenter elemosinam ex amore caritatis impertiri debemus. Si singularis diebus occurreret necessitas proximi sublevandi, & Christianus naturali misericordia motus operi illi ferret; non ideo peccaret contra preceptum caritatis. Quæ non ideo dico, ut legitimum tuam in exercitio caritatis foveam sed ut, quoad fieri potest, tunc consilium tranquillitati. Cura tamen ut sollicitus sis in ordinandis tuis bonis operibus caritatis nuptialis veste, quæ sponso divino magnopere placet.

CAPUT IV.

Quomodo diligere proximum debemus sicut nosmetipsos. Regule servande in dilectione proximi.

SI paululum prolixior fuero in exponenda erga proximum caritate, D. Ioannes Evangelista mei exultationem sumet, qui tam longo sermone hæc nobis caritatem commendavit. Omnis enim lex (inquit Lib. VIII. de Trinit. cap. vii. ex D. Paulo Augustinus) in uno sermone impletur, in eo quod scriptum est: Diliges proximum tuum tamquam teipsum: & in Evangelio: Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Propheta. Et plerumque alia reperimus in literis sanctis, in quibus sola dilectio proximi ad perfectionem præcipi videtur; & taciti de dilectione Dei, cum in utroque lex pendat, & Propheta. Sed & hoc ideo, quia & qui proximum diligit, consequens est ut ipsam præcipue dilectionem diligit. Deus autem dilectio est; & qui manet in dilectione, in Deo manet.

II. Porro, ut particulam istam sicut te ipsum periphece explicemus, D. Thoma verba isthuc transcribenda sunt ex 2. 2. quæst. xlv. art. 7. Modus autem dilectionis tangitur cum dicitur, Sicut te ipsum: quod non est intelligendum

dum quantum ad hoc quod aliquis proximum sibi equaliter diligit, sed similiter sibi. Et hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, ut scilicet aliquis diligit proximum propter Deum, sicut seipsum propter Deum diligere debet; ut sic sit dilectio proximi sancta. Secundo ex parte regule dilectionis, ut scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis; sicut & sue voluntati satisfacere debet homo solum in bonis; ut sic sit dilectio proximi iusta. Tertio ex parte rationis dilectionis, ut scilicet non diligit aliquis proximum propter propriam utilitatem, vel desiderationem, sed ex ratione quod vult proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi; ut sic dilectio proximi sit vera. Hinc deum collige, Thomæ auctoritate abutuntur, ut fallam illam opinionem de externo, neglecto interno, & amore prouigant. Numquid etiam dicuntur sunt, nos non debere interno amore nosmetipsos diligere? Ex recantia D. Thomæ doctrina normale regule sunt, seu confessaria in proximi dilectione servanda.

III. Regula prima. Proximus diligendus nobis est amore affectivo, & effectivo, qui scilicet ex corde puro, & conscientia non ficta proficiscens, proximo bona cupit, & proviridit, & circumstantiis confert. Bona, inquam, vera, & divina. Amor quippe noster mutus, illius quo nos Christus dilexit, amoris imago, & similitudo esse debet. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos: Ioan. XIII. Non ideo autem nos Christus dilexit, ut dignitatibus, titulisque nos ornaret, ut divitiis terrenas nobis conquireret, ut deliciis, mundicie illecebris nos saturaret; sed ut amicos Dei, & suæque viva membra nos efficeret, ut sancti, Deique amatores sinceri elemos. Imitari ergo Christum nos amorem in proximi dilectione debemus. Amare illum in hunc finem debemus, ut Deo vivat, ut filius Dei sit, ut æternam filiorum hereditatem assequatur. Hæc amore affectivo fratris nostris ardentem concupiscere debemus. Amore porro effectivo impedimenta quæ illius remorantur salutis negotium, aufertenda nobis sunt, nedum nulla eidem imponenda nostris pravis sive operibus, sive consiliis. Opem, auxilia aut opere, aut consilio, quibus in salutis via illam adiuverimus, pro virili parte suppeditare nos convenit.

IV. Regula secunda. Fraternalis dilectionis characteres, & prærogativas explicat mirum in modum Apollolus I. Cor. XIII. Caritas patiens est, benigna est: caritas non emulatur,

non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congruat autem caritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Quoties huic apollohico caritatis speculo me sitis, contremiscit animus, torpet lingua, pavet cor, totisque confusus vix oculis loquere austin propter dissimilitudinem quam in me conspicio. Patiens est caritas in perferendo fratrum nostrorum defectibus, moribus nostris dissimilibus, & sæpe pungantibus. Benigna est in conversatione illius, inque illius æterna curanda salute. Non emulatur neque aperte, neque occulte, nec per cuniculos, sive proximi merita silendo, sive illius virtutibus detrahendo, aut subtiliter labes, & umbras illegendo; eiusque prosperitati nullo modo invidet. Non agit perperam, ullas illi fraudes intendendo; aut impedimenta quibus illius felicitatis cursum abrumpat, iniciendo. Non inflatur quoque dotes sive corporis, sive animi, sive divitiis, sive nobilitatem, amique magnitudinem. Non est ambitiosa, ut in proximum arroganter dominetur. Non querit quæ sua sunt; id hæc polihabet, ut proximo egentium succurrat, ut eius infirmitatem, necessitatesque levet. Non irritatur lascivia, ut vindictam sumat, aut quidpiam mali rependat. Non cogitat malum, sed omnia in bonam partem interpretatur, salva tamen semper veritate. Ideo subditur: Non gaudet super iniquitate, sed peccata, & vitia detestatur, lacrymique deflet: quia congruat veritati. Hanc veritatem omnibus præsert, de hac gaudet, in hac sibi complacet. Demum omnia suffert, ut vitam assequatur æternam: omnia credit ob auctoritatem Dei revelantis, & Ecclesie prononantis: omnia sperat in illius omnipotentis divine auxilianti: omnia sustinet ob desiderium æternæ felicitatis. Audiamus D. Augustinum tract. xv. in Ioanem explicantem illud, Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem: ubi hæc scribit S. Doctor. Nonne hæc mandatum in antiqua Dei lege, ubi scriptum est: Diliges proximum tuum tamquam teipsum? Cur ergo novum appellatur a Domino, qui tam verus esse convincitur? An ideo est mandatum novum, quia exuto veteri induit nos hominem novum? Favorat quippe audentem, vel potius obedientem, non omnia, sed ista dilectio, quam Dominus mandat, & ut a caritatis dilectione distingueret, addidit: Sicut dilexi vos . . . Dilectio ista non innovat,

vat, ut simus homines novi, heredes testamenti novi, cantores cantici novi. Hæc dilectio, fratres carissimi, antiquos etiam tunc infors, tunc Patriarchas, & Prophetas, sicut postea beatos Apostolos innovavit, ipsa & non innovata gentes, & ex universo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit. & colligit populum novum, corpus nove nupte. Filii Dei unigeniti Sponsæ, de qua dicitur in Cantico canticorum: Quæ est illa quæ ascendit dealbata? . . . Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis, non sicut se diligunt qui corrumpunt; nec sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt; sed sicut se diligunt, quoniam dii sunt, & filii Altissimi, ut sint filii eius unici fratres, ea dilectione invicem diligentes qua ipse dilexit eos, perducitur eos ad illum finem qui sufficit eis, ubi satiatur in bonis desiderium eorum. Tunc enim aliquid desiderio eorum non deerit, quando omnia in omnibus erit. Et paulo infra: In hoc cognoscet, inquit, omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem; tamquam diceret: Alia munera mea habent vobiscum etiam non mei, non solum naturam, vitam, sensus, rationem, & eam salutem qua hominibus, pecoribusque communis est, verum etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui, ut ardeat; sed quoniam caritatem non habent, ut cymbala concepant, nihil sunt, nihil illis prodest. Non ergo in illis, quantum bonis, numeribus meis, qua habere possunt etiam non discipuli mei; sed in hoc cognoscunt omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem. O Sponsa Christi pulchra inter mulieres: dealbata ascendens; & incumbens super fratrem tuum: quoniam citius lumine illustraris, ut candeat, eius adulatorio fulciris, ne cadas.

V. Regula tertia. Præcipua officia caritatis fratrum describit Apostolus cap. vi. ad Galatas: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. In hac mutua infirmitatum nostrarum tolerantiam magnopere splendens christiana caritas. Singuli nostris laborantibus defecibus. Nemo est qui displicendi occasione alteri non præbeat, & ab eodem non recipiat, temporum varietate. Ut ergo pacis vinculo & Christo, & nobiscum agglutinemur, sola caritas qua propter Christum omnia iusserit, hæc cordium coniunctionem inducere, & conservare valet. Augustinus Lib. XXXIII. questionum quæst. LXI. hæc officia sibi explicat. Huius autem dile-

ctionis officium est invicem onera vestra portare. Sed hoc officium, quod sempiternum non est, perducit sane ad beatitudinem æternam: in qua nulla erant vestra onera qua invicem portare iubeamur. Nunc vero, cum in hac vita, id est in hac via, sumus, onera invicem portare volumus, ut ad eam vitam que caret omni onere, pervenire possimus. Non tibi duplicat exemplum audire quod de cervis subiicit, ut animos nostros erigat ad ferendam fratrum onera. Sicut enim de cervis nonnulli talium cogitationum studiosi scripserunt, cum fretram ad insulam transirent piscium gratia, sic se ordinant, ut onera capitum suorum, que gestant in cornibus, super invicem portent; ita ut posterior super anteriorem cervicem protecta, caput collocet. Et quia necesse est unum esse qui ceteros precedens, non ante se habeat cui caput inclinet; vicibus ibi agere dicuntur, ut lassatus ubi capitis onere ille qui præcedit, post omnes redeat, & ei succedat, cuius ferat caput, cum ipse prævet. Ita invicem onera sua portantes fretram transierunt, donec veniant ad terram stabilem. Iam fortasse cervorum naturam intenderat Salomon cum ait: Cervus amicitia, & pullus gratiarum tuarum colloquantur tecum. Nihil enim sic probat amicum, quem admodum oneris amici portatio. Nec tamen invicem onera nostra portarem, si unum tempus esset infirmitatis amorum, qui onera sua sustinent, aut unum infirmitatis genus; sed diversa tempora, & diversa genera infirmitatis sciunt ut onera nostra portare invicem voleamus. Verbi gratia, iam fratris tui tunc portabis, cum tu adversus eum non inaseris, ut virius eo tempore quo te ira preoccupaveris, ille te lenitate, & tranquillitate sua supportet. Hoc exemplum ad id pertinet, cum diversa sint tempora portantium onera sua; quoniam ipsa diversa non sit infirmitas: in ambobus enim ab invicem ira portatur. Ad adversum autem infirmitatis genus aliud exemplum videndum est. Veluti si quis loquacitatem in se viderit, & pertinaciam nondum viderit; alius vero adhuc loquax sit, sed iam pertinax non sit: debet ille huius loquacitatem, & iste illius pertinaciam, donec illud in illo, & hoc in isto sanetur, caritate portare. Par quippe infirmitas in duobus si uno accidit tempore, tolerare se invicem non valent, cum adversum se intendunt. Nam adversus aliquem tertium & divorati sibi conveniunt, & se tolerant; quamquam nec tolerare se invicem dicendi sunt, sed potius se invicem consolari; sicut & tristis de re sua magis se portat, & quasi incumbit sibi, quam si suavis tristis esset, & alius

gau-

gaudere. . . . Neque ulla res officium istum laborem ad portanda onera aliorum facit liberius impendi nisi, cum cogitamus quanta pro nobis perdidit Dominus. . . . Hæc cogitationi accedit etiam alia cogitatio: quia ille suscepit homines, nos autem homines sumus: & considerare debemus quod ægritudinem fræ animæ, siue corporis, quam in alio homine videmus, etiam nos habere potuimus, aut possumus. Hoc ergo exhibeamus illi cuius infirmitatem portare volumus, quod ab illo nobis vellemus exhiberi, si forte nos in ea essemus, & ille non esset. Ad hoc pertinet quod ipse Apostolus ait: Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem. . . . Deinde etiam illud cogitandum, nullum esse hominem qui non possit habere aliquid bonum quod tu nondum habes, etiam si lateat, in quo sine dubio possit te esse superior: qua cogitatio ad contumendam, edomandamque superbiam valet. . . . Iste cogitationes deprimit superbiam, & acuet caritatem, faciunt onera fraterna invicem non solum æquo animo, sed etiam libentissime sustinere. Nullo modo autem de homine incognito ferenda sententia est, & nemo nisi per amicitiam cognoscitur. Et ideo amicorum mala firmius sustinemus, quia bona eorum nos delectant, & tenent. Nullius itaque repudianda est amicitia se ingerentis ad amicitiam copulandam, non ut statim recipiatur, sed ut recipiendus oportet, atque ita tractetur ut recipi possit. Illum enim receptum in amicitia nostra possumus dicere cui omnia consilia nostra referenda audemus. Monitum tamen saluberrimum adicit S. Doctör, quod alius mente repositum tenere velim. Est autem sequens.

VI. Sepe autem qua bona sunt, prius apparent: in quibus etiam temerarium benevolentium iudicium cavendum est, ne cum totum bonum putaveris, ea que postea mala apparuerint, securum, & imparatum te inveniunt, & gravius offendant; ut eum quem temere dilexeris, acerbius oderis, quod nefas est: quia, etiam si nulla eius bona precederent, & hæc qua postea apparuerunt mala, prius eminent, toleranda tamen erant, donec omnia cum illo ageres quibus tanta sanari solent: quanto magis cum ea bona precesserunt que tamquam pignora nos debent ad posteriora toleranda constringere? Ipsa est ergo lex Christi, ut invicem onera vestra portemus.

VII. Regula quarta. Ex his facile colliges, quam verum sit a dilectione Dei, & proximis universim pendere legem, & Prophetas. Si enim incrimet diligis Deum, illius mandata servas. Si proxiimum revera amas,

omnia officia æquitatis, beneficentia, hospitalitatis, iustitiae erga ipsum exeres. Ea quippe illi rependis que tibi ab illo præstari velles. Et, quod tibi fieri nolis, neutquam illi facies. Quoniam ergo nunquam tu decipi in contractibus, opprimi in foro, derelinqui in angustiis, calcumari, traduci, aut damnatum aliquid subire, fradibus circumveniri, dolo capi, aut quid simile pati vis; nihil quod cuiusmodi proximo tuo inferre audebis, quoties illum Christi caritate dilexeris. Ea, ut verbo dicam, mensura metieris fratrem tuum qua ipse remetendus esse cupit. Si hæc sola Christi regula profundius insculpta animis nostris esset, plurimum Canonitarum, & Theologorum immensa volumina, que, ut morum animæ, corporisque bonorum contravarias dirimerent, compulerunt, flammis addici possent abique ullo dispendio.

VIII. Regula quinta. Nonnulli pii, devotique homines, & mulieres sollicitudine, & anxietate torquentur super divina dilectione. Vix unquam serupulis anguntur circa proximi dilectionem. Univerfa eorum anxietas ad Dei amorem restringitur, se non amare Deum videntur. Sit ne eorum amor naturalis, an divinus, accipies hærent. Porro unicui fere argumentum indicans in nobis ardere Dei amorem est amor ipsius proximi. Tibi, & mihi illudere vales, iactans te amatorem Dei. Si dixeris, te amare Deum, fallitatis revincere te minime valeo, nisi ostendendo te proximum tuum aut odio habere, & aut opere non diligere. Si ergo nosse cupis, ardeat ne in corde tuo amor Dei, vide qualis sit amor tuus erga proximum. Duo hæc mandata ita coniuncta sunt, ut unum consistere sine altero nequeat. Audi Augustinum expolit. Epistol. ad Galat. num. 45. Cum ergo in duobus preceptis dilectionis Dei, & proximi perfecta sit caritas, cur Apostolus solum proximi dilectionem, commemorat? nisi quia in dilectione Dei possunt mentiri homines, quia rariores tentationes am probant; in dilectione autem proximi facillius corvincuntur eam non habere, dum inique cum hominibus agunt. Consequens est autem ut qui ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente Deum diligit, diligit & proximum tamquam seipsum: quia hoc iubet ille quem ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligit. Item diligit proximum, id est omnem hominem, tamquam seipsum quis potest, nisi Deum diligit, cuius precepto, & dono dilectionem proximi possit implere? Cum ergo utrumque præceptum ita sit, ut neutrum sine altero pos-

fit teneri; etiam unum horum commemorare plerumque sufficit, cum agitur de operibus iustitiæ, sed opportunius illud de quo quisque facilius concipitur. Unde & Iohannes dicit: Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Mentiebantur enim quidam dilectionem Dei se habere; & de odio fratrem eam non habere convincebantur, de quo iudicare in quotidiana vita, & moribus facile est. In id ergo incumbit ut amor tuus in proximum sit sincerus, fervens, secundus, & constans, modo in suppetis egentis ferendis, modo in eius delectibus dissimulandis, modo in eius erroribus placide corrigendis. Et iste in proximum genuinus amor moraliter certum faciet te amore quoque Dei flagrare, Quippe amor in proximum fructus est amoris in Deum.

CAPUT V.

Ordo in caritate servandus. Varia questionibus solvantur.

I. **P**roximum questionem instituit D. Thomas 2. 2. qu. xxvi. in duodecim articulis sectam de ordine in caritate servando. Porro ipso art. 1. constituit ordinem in caritate servandum: quia ubi principium aliquod est, ibi ordo fit oportet. Caritas autem in Deum tendit tanquam in principium beatitudinis. Ergo in iis que ex caritate diliguntur, ordo aliquis secundum relationem ad primum principium elucere debet. Idque Scripture sancte auctoritate evincit. Cant. 11. *Introducit me Rex in cellam vinariam: ordinavit in me caritatem.* Sequentibus articulis obiecta recenset que levato ordine diligenda sunt, quæque nos iam explicaturi sumus.

II. Quoniam ab amore omnia morum bona pendunt, potissimum christiani hominis officium est amorem suum ordinare, & infra honestatis cancellos continere. Si bonus fuerit amor, bona erunt opera que hoc requirunt amore; si malus amor, opera mala. Præclare rem hanc edidit Angustinus Lib. XIV. de Civ. Dei cap. vii. *Recta voluntas est bonus amor, & voluntas perverfa malus amor. Amor ergo inhians habere quod amat, cupiditas est; eoque fruens, læticia: fugiens quod est adversatur, timor est; idque se acciderit, sententia, tristitia est.* Proinde mala sunt, si malus est amor; bona, si bonus. Amor itaque ordinatus est evangelica illa arbor bona de qua veritas dicit: Omnis

arbor bona facit fructus bonos. Actum itaque humanorum æconomiam universam, tanquam præcipua regula, amor regit. Plurimi ergo inter se prænotiones ordinati, inordinati que amoris exponere.

III. Porro ut summi momenti questionem pro dignitate tractemus, primum omnium ipsius amoris notio iterum repetenda est. Angelicus hanc amoris functionem exhibet. *Ipsa autem aptitudo, sive proportio appetitus ad bonum est amor, qui nihil aliud est quam complacentia boni.* Hinc conlequitur amoris obiectum bonum esse, ut conveniens amanti. Amor (subdit quæst. xxx. art. 1.) est consonantia quadam appetitus ad id quod apprehenditur ut conveniens. Odium vero est dissonantia appetitus ad id quod apprehenditur ut repugnant. & nocivum. Stetit omne conveniens habet rationem boni, ita omne repugnant, in quantum invidiosum, habet rationem mali: & ideo sicut bonum est obiectum amoris, ita malum est obiectum odii. Illud ergo serio animadvertite, non esse amoris illius obiectum; sed illud solum bonum amorem excitare nostrum valet quod est nobis conveniens. Id enim quod amandum nobis est, amabile fit oportet; illud autem amabile quod conveniens nobis est. Quare merito Angelicus primam amoris causam in hac mutua, & reciproca aptitudine constituit. Idque penes ipsos Philosophos omnes, passis Epicureis, convenit. Nonnulla ex Tullio decerpam. *Placet his (inquit Cato Lib. III. de fin.) quorum ratio mihi probatur, simul atque natum sit animal (hic enim est ordiendum) ipsum sibi conciliari, & commendari ad se conservandum, & ad suum statum, & ad ea que conservantia eius status diligenda . . . quod non feret, nisi statum ipsum diligere, interitum timeat.* Fieri autem non possit ut appetere aliquid, nisi sensum haberent sui, eoque se, ad sua diligerent. Ex quo intelligi debet principium ductum esse a se diligendi . . . Prima est enim conciliatio hominis ad ea que sunt secundum naturam. Simul autem cepit intelligentiam, vel notionem potius, quam appellat illi, videlicet rerum agendam ordinem, & ut dicam concordiam, multo eam pluris estimavit quam omnia illa que primum dilexerat, atque ita cognitione, & ratione collegit ut statueret in eo collocatum summum illud hominis per se laudatum, & expectandum bonum, quod compositum sit in eo quod & natura Stoici, nos appellamus convenientiam, si

pla-

placet. Sed fusius rem hanc edidit Lib. I. de natur. deor. ubi Velleium Epicuri discipulum acriter insectatur, & refellit, quod naturam in Deo præstantissimam collocaret, dignamque veneratione assereret, postquam constituerat nullam habere Deum nostrum providentiam, & nullamque curam. Quoniam nihil exitium, nihil voluptate lætans, natura esse potest que sua voluptate lætans, nihil actura fit unquam, neque agat, neque egerit. Que porro pietas ei debetur a quo nihil acceperis? Quare sub libri finem hæc in Epicurum contorquet. *Epicurus vero ex animis hominum extraxit radicibus religionem, non diis immortalibus & open, & gratiam sustulit.* Cum enim optimam, & præstantissimam naturam Dei dicat esse, negat idem esse in Deo gratiam, adeoque tollit id quod maxime proprium est optime præstantissimæque natura. Quid enim est melius, aut quid præstantius bonitate, & beneficentia? Qua cum carere Deum vultis, neminem Deo, nec deum, nec hominem carum, neminem ab eo amari, neminem diligere vultis. Ita fit ut non modo homines a diis, sed ipsi dii inter se, ab aliis aliis negligantur. Quanto Stoici melius, qui a vobis reprehenduntur, censent autem sapientes sapientibus etiam ignotis esse amicos. Nihil est enim virtute amabilius; quam qui adeptus erit, ubicumque erit gentium, a nobis diligetur. . . Verus est igitur illud, nimirum quod familiaris omnium nostrum Postonius disseruit in libro quinto de natura deorum, nullos esse deos Epicuro videri, quæque is de diis immortalibus dixerit, invidiosè devotandæ gratia dixisse: neque enim tam desipiens fuisset, ut hominibus similem Deum fingeret, lineamentis dumtaxat extremis, non habitu solido; membris hominis præditum omnibus, usu membrorum ne minimo quidem; exilem quendam, atque per lucidam, nihil cuiquam tribuentem, nihil gratificantem, nihil agentem: que natura primum nulla esse potest: idque videns Epicurus, re tollit, oratione relinquit deos. Dandæ, si maxime talis est Deus, ut nulla gratia, nulla hominum caritate teneatur, valeat. Quid enim dicam, Propitius sit? Esse enim propitius potest nemini, quoniam ut dicitur, omnis in imbecillitate est & gratia, & caritas.

IV. Hæc paullo fusius exscribere volui, ut hinc colligas, juxta vel ipsos Philosophos hæc tria certa esse. I. Quod convenientia rei amate cum amante fit prima amoris cau-

sa: prius enim fit conveniens necesse est quam quod ametur. II. Nihil propter te diligi potest, nisi fit natura sua conveniens, & honestum: quod enim propter aliud tantum conveniens est, propter aliud quoque amatur. III. Natura nostræ amor inritus est, quo necessario diligit statum sui ipsius, seu quod sibi convenit. Ex hoc amore, quidquid diligimus, amamus. Fieri enim nequit ut quis amet alios, nisi prius te diligat. Hanc doctrinam Patres omnes confirmant. D. Angustinus in *Psalm. cxviii. conc. 1.* præclare hoc explicat, quomodo omnes propriam appetant beatitudinem. *Beatum esse tam magnum bonum est, ut hoc velit esse & boni, & mali.* Nec mirum quod boni propterea sint boni; sed illud est mirum quod, etiam mali propterea sint mali, ut sint beati. Ex necessario appetitu proprie beatitudinis consequitur quod homo vi istius primæ, & innatæ appetitionis cetera bona velit. Et ne plura cogeram, paucis omnia comprehendimus. Voluntas nostræ ferri nequit in bonum, nisi ab ipso bono excitetur. Hoc bonum pellicere in sui affectionem appetitum nequit, nisi illi te amabile præbet. Amabile porro eidem apparere haud potest, nisi prius illi conveniens fuerit. Quid quod si bonum aliquod ut inconvenciens nobis apprehendatur, non amorem, sed odium concitat: si comparate ad nos ad iaphorum fuerit, nec amorem, nec odium excitabit? Relinquitur ergo quod bonum nature nostræ contentaneum, nostroque statum accommodatum valeat voluntatem ad sui prosecutionem allicere. Quo ergo erit nobis conveniens, et ille validus ad amorem excitandum. Eo vero nobis conveniens quod honestum, utile, iucundumque est. Honestum porro quod propter te amabile est, cuiusmodi est Deus. Innumera bona creata, ut virtutes, sunt fupte natura amabilia, semper relate ad Deum modo supra explicato. Illud vero dicitur bonum vere utile quod ad veram honestatem ducit, ut docet D. Ambrosius Lib. I. de *Offic. cap. 1x.* Nihil utile, nisi quod ad vitam illius eternæ profert gratiam, definitum, non quod ad delectationem præsentis. Est igitur eadem utilitas que honestas. Tam utilitas, quam iucunditas appetibilia nobis sunt, quatenus referri in Deum queunt. In istius doctrine conspectu evanescunt omnes Quicquitarum errores proscripti ab Innocentio XI. & ab Innocentio XII.

V. Revocanda quoque in memoriam est

amoris divisio. Quoniam alius dicitur innatus, seu necessarius, ut est amor beatitudinis in communi, alius liber, & eligens; alius naturalis, supernaturalis alius; alius Dei, alius creaturarum; alius amor fruens, alius utens; alius concupiscentie, alius amicitie. Amor concupiscentie quandoque preesse, interdum latius accipitur. Preffius accipitur pro appetitione bonorum temporalium, & sensibilibus, quæ bona ab ipso Evangelista Ioanne in tres species secantur, nempe honorum, divitiarum, & voluptatum sensibilibus. Latius accipitur concupiscentie amor, prout appetit quæ conducunt ad felicitatem tum animæ, tum corporis. Verum de his fulius in tractatu de actibus humanis.

VI. His itaque breviter delibatis, ordo qui in amore lervari debet, exponendus. Primus autem ordo quem in amando servare debemus, est ipsiimet amoris ordo. Si enim ab Augustino queratur, quid sit bonus amor; respondet, quod sit ordo amoris, seu amor ordinatus. Et si petas, in quo situs hic ordo sit; responsum exhibet *Lib. XIX. d. Civit. Dei cap. XIII.* ubi his verbis eum definit: *Est partium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio.* Ea ordinem, seu dispositionem amatori lervandam. Uniuscuique diligibili suum tribuere locum. Si superioris sublelli sit, superior illi in corde suo locum concedendus, si inferioris, inferior. Diligere quemquam iuxta illius amabilitatem debet, ita ut quod magis amabile, magis quodque amari debeat. Verbo dicam, quique secundum mensuram bonitatis tuis diligi debet. Mensura dilectionis amantis est mensura bonitatis quæ in re amata reperitur. Porro quam eulmodi ordo amabilis sit, inde emicat quod illum iustitia, pax, & decor comitantur. Quæ enim maior iustitia quam suum cuique tribuere? Quid magis decorum quam parium, dispariumque ordinata rerum dispositio? In hac mirabilis rerum harmonia pax, concordia, & tranquillitas tum universi huius oculis pervit, tum divinarum gratiarum splendent.

VII. Duplex distinguitur ordo: alter amandi, alter subveniendi, ut docet Augustinus epist. cxlviii. *Caritas quæ tanquam nux fructus filios suos, non ordine amandi, sed ordine subveniendi, inferiores fortioribus anteposit.* Ordo amandi ex obiecti dignitate, ordo subveniendi ex egestate persone quæ ope nostra indiget, arcessitur. Uterque ordo sub præcepto cadit, ut inquit Angelicus 2. 2. qu.

xlv. art. 8. *Motus qui pertinet ad rationem virtuosius actus, cadit sub præcepto quod datur de actu virtutis. Ordo autem caritatis pertinet ad ipsam rationem virtutis, cum accipitur secundum proportionem dilectionis ad diligibile. Unde manifestum est quod ordo caritatis debet cadere sub præcepto. Ratio est se manifestata est: quia obiecta diligenda non sunt æqualis bonitatis: ordo ergo lervandus in eorumdem dilectione.*

VIII. D. Bernardus scite, & mirabili perpicuitate ordinem hunc describit lerv. l. in Cant. *In bene affecta caritate non dubium quin dilectioni hominis Dei dilectioni præponatur, & in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus, calum terrea, aternitas tempori, anima carni. Attamen in bene ordinata actione, saps aut etiam semper, ordo oppositus invenitur. Nam & circa proximi curam & plus urgemur, & pluries occupamur; & inferioribus fratribus diligentiori assiduitate assistimus; & patri tercia magis quam cali glorie iure humanitatis, & ipsa necessitate intouidimus; & temporalium inquietudine curam vix aliquid sentire de aternis permittitur; & languoribus nostri corporis, postposita anime cura, pene continue inseruimus. . . Orantem denique hominem cum Deo loqui quis dubitet? Quoties tamen inde caritate iubente abducimur, & avellimur propter eos qui nostra indigent opera, vel loquela? Quoties pie cedit negotiorum tumultibus pia quies? Quoties bona conscientia ponitur codex, ut operi manuum inludetur? Quoties pro administrandis miseris iustissimè ipsis superfedemus celebrandis terrisaram solennis? Ordo præceptorum; sed necessitas non habet legem. Agis ergo suum actualis caritas ordinem iuxta patrisfamilias iustonem, incipiens a novissimis. Pia certe, & iusta, quæ non sit acceptrix personarum, nec pretia consideret rerum; sed hominum necessitates. At non ita affectualis: nam a primis ipsa ducit ordinem. Est enim sapientia, per quam utique quasque res sapiunt prout sunt: ut (v. g.) quæ pluris natura habet, pluris quoque ipsa affectio sentiat, minor minus, minima minimè. Et illum quidem ordinem caritatis veritas facit: hunc autem veritatis caritas vindicat sibi. Nam & vera in hoc est caritas ut qui indiget amplius, accipiat prius; & rursus in eo cara est veritas, si ordinem tenemus affectu quem illa ratione.*

IX. Porro ut quamdam periculum ideam formare valeas tum perlonarum, tum bonorum quæ ordine lervato diligenda nobis sunt; primum personas, deinde bona oculis subici-

cio. Inter personas primum omnium Deum Optimum Maximum diligere debes. 2. te metipsum. 3. homines. 4. homines sanctiores, & nobiliores ceteris ignobiliores, minusque sanctis præferre debes, multos peccatoribus, superiores inferioribus, parates uxori, & filiis. In bonis, spiritalia, seu luperi, naturalia, nempe gloria, beatitudo, gratia, merita, primum locum occupant. Secundum bona naturalia, quæ corpus lervant, & similia, integritas membrorum, sanitas, & similia. Tertium bona exteriora, ut honor, fama, divitiæ. Tandem bonum commune antecellere bonum privatationis. Quod ad amorem attinet lervationis, ut dictum est, ordo aliquando præpositus lervandus. Verum quia illorum omnium executio ordinata nonnullis difficultatibus obnoxia est, sequentibus quærunctualis omnia, & singula expli-

X. Quæst. I. *An quisque seipsum magis quam proximum diligere debeat?* Resp. Adfirmat D. Thomas 2. 2. quæst. xxvii. art. 4. *In homine duo sunt, scilicet natura spiritalis, & natura corporalis. Per hoc autem homo dicitur diligere seipsum, quod diligit se secundum naturam spiritaliam. . . Et secundum hoc debet homo magis diligere se post Deum quam quemcumque alium. Constat ex iplo Evangelio: Dilige proximum tuum sicut teipsum. Amor erga seipsum regula est amoris in proximum. Inclinatione nature inlita id evincit. Quare Eccli. xiv. dicitur: Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? Hinc concludit D. Thomas, vel minimum nobis peccatum committendum non esse, ut a peccato proximum liberemur. Quod enim nobis prodeslet totius mundi, & omnium hominum lucram, si anima nostra detrimentum subiret; ut fulus intra dicitur.*

II. Obiectis illud Exodi xxxi. ubi Moyles Deum orans inquit: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti.* Item D. Paulus Roman. vi. cupiebat anathema esse pro fratribus suis. Respondet Augustinus qu. cxvii. in Exod. nomine illius libri, non librum vitæ, sed catalogum vitiorum illius, in quo & ipse descripius erat, ceu Dux populi Israelitici, intelligendum esse. Et in hac locutione tanta nifus emphasi Moyles est, ut nimiam quæ illi cum Deo confidentia erat. Apostolus autem non absolute, sed tacita adiecta conditione, nempe, quod liceret, cupiebat anathema fieri pro fratribus suis, amoris vehementiam, &

ardorem indicans; quod explicat ipse Epist. ad Galat. cap. xv. ubi, ut illum in se amorem manifestaret apertius, sic scribit: *Testimonium perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos suos eruifletis, & dedissetis mihi. Eodem significato ad Romanos ipse locutus est: Optarem, si fieri posset, separari a Christo, ut vos lucriferarem.* Conlule D. Thomam in hunc locum.

XII. Quæst. II. *Tenetur ne homo propriam vitam corporalem magis diligere quam vitam corporalem proximi?* Resp. D. Angulinus adfirmat Lib. de mend. cap. vi. *Si quis pro alterius temporalis vita ipsam suam temporalem perdat, non est iam diligere illum sicut seipsum, sed plus diligere quam seipsum: quod sane doctrina regulam excedit. Hoc patet ex ordine quem inter diligibilia lervandum esse diximus. Propinquior est enim homo sibi ipsi præ omnibus aliis: ergo sicut flamma propinquorem comburit materiam, ita & amor. Quin sicut flamma externam nequit comburere materiam, nisi ipsa in se ardeat; ita nec homo alios amare nequit amore ordinato, ceterisque lervatis, nisi semetipsum diligit. Dixi, ceterisque lervatis, nempe si comparatio fiat inter privatos: nam consilium exponendum esse propriam vitam temporalis bonum commune Reipublicæ, ob vitam Principis, alteriusve persone ad commune bonum cultodiendum necessaria.*

XIII. Quæst. III. *Licetum ne est propriam vitam periculo proximi mortis exponere pro vita privata proximi qui ad promovendam Dei gloriam aptior sit?* Resp. Adfirmat Bellius, Soto, Valentia, Bannez, Azorius, Sylvius 2. 2. quæst. xxvi. art. 2. dummodo id fiat ex motivo virtutis christianæ. Nam iam dictum est, quod si vita propria corporalis cum vita corporali proximi absolute comparatur, propria præferenda sit. Ceterum si vita proximi lpectatur non absolute, sed quatenus utilior est ad Dei gloriam promovendam, salutenque animarum comparandam, tunc vita proximi potest proprie vitæ præferri. Idem dicendum, si vitam tuam exponeres ad lervandam vitam patris, domini, intimi amici, insignis benefactoris, a quibus maxima beneficia recepisti, quibus facies satis cum nequeas, occasione data, ut christianæ gratitudinis argumentum exhibeas, illum vitam vitæ præfers. Hinc sententia favore videtur Ioannes cap. xv. *Maiorem caritatem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Ratio quoque suffragatur. Quoniam, inquit S. Thomas in III. dist. xxix. art. 3.

ad 3. *trahere seipsum morti propter amicum est perfectissimus actus virtutis. Unde quod aliquis vitam propriam corporalem propter amicum vitam non contingit ex hoc quod aliquis plus amicum quam seipsum diligit: sed quia in se plus diligit bonum virtutis quam bonum corporalem.* Plura exempla promittit Franciscus Sylvius *loc. cit. conclus. 3.* in huius sententiae confirmationem. Nam Augustinus, Gregorius, & alii ad diem 22. Iunii in Rom. martyrologio extollunt S. Paulinum Nole Episcopum, quod pro redimendo viduae filio, quem Wandali, Campania devastata, captivum in Africanam abduxerunt, seipsum in servitute dedit. Tobias in Scripturis commendatur, quod pro sepeliendis defunctorum corporibus mortis periculum se se exposuerit. S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *Lib. VII. cap. XVII.* exaltat Presbyteros, & Diaconos, aliquos de populo viros insignes, qui peste infectis succubant, non modo spiritualia, verum etiam temporalia ministrando cum gravi propriae vitae periculo. S. Gregorius *Lib. III. Dialog. cap. XXXVII.* celebrat S. Santulum, qui, ut Diaconum quemdam morti subduceret, gravissimo proprio vitae amittendae periculo se se obiecit. D. Hieronymus in *cap. VII. Michae* commendat exemplum duorum Pythagoreorum qui multo vades se se Tyranno dederunt.

XIV. *Quaest. IV. Duobus in extrema necessitate constitutis, potest ne alter panem edere, aut equum, ut fugiat mortem, quam ipse pedes evadere nequit, aut tabulam occupatam, ut se naufragio liberet?* Resp. Negant Paludanus in *IV. dist. xv. quaest. 111. art. 2. conclus. 3.* Gabriel in *IV. dist. XVI. quaest. 18. art. 1.* Bellarminus *Lib. III. de bon. oper. cap. VIII.* aliique. Adfirmant e contrario Lessius *Lib. II. cap. XI. dub. 6. num. 29.* Coninchius *disp. xxx. dub. 6. n. 81.* Vera responsio patet ex dictis. Si absolutum comparatio fiat vitae cum vita, nunquam est licitum vitam propriam pro alterius vita amittere. Si vero ratio movens non sit alterius vitae absoluta preservatio, sed virtutis, & honestatis, aut amicitiae amor, amor, inquam, non carnis, sed caritatis; tunc licitum est cedere alteri servandae vitae instrumenta cum periculo amittendi propriam. Et haec est communis sententia, quam defendunt Salmanticenses *tract. XXI. cap. vi. punct. 3. §. 2. n. 38.* citantque Suarez, Bonnez, Lorcam, Tapiam: quibus addi possunt Sylvius, Henricus a S. Ignatio, & alii. Quamquam Salmanticenses absolute concedere videntur, licite quendam cedere alteri tabulam posse, instante naufragio: quod saltem ego repeto, nisi momen-

tum aliquod peculiare ex his que indicavimus, occurrat; & hoc communiter Auctores docent. Audiamus parumper loquentem Tullium *Lib. III. Offic. cap. 18. Si tabulam de naufragio stultus arripuerit, extorquebit ne eam sapiens, si poterit? Negat (Heccato) quia sit iniurium. Quid dominus navis? Erripit ne suam? Minime, non plus, quam si navigentem in alto eiecerit de navis, quia sua sit. Quoad enim periculum sit eo quo suspensa navis est, non domini est navis, sed navigantium. Quid, si in una tabula sint duo naufragi, hicque sapientes, sibi ne uterque rapiat, an alter cedat alteri? Cedat vero, sed ei cuius magis interest vel sua, vel Republicae causa vivere. Quid, si haec parva in utroque? Nullum erit certamen, sed quasi forte, aut in dimicando vitium, alter cedat alteri. Plurima ibi habet Tullius morum exempla, que cum ad alias attinent materias, alibi nos ea referemus. Solo tantum lumine persufi Sapientes pagani praeter propter in nostram concedunt sententiam; quam tamen nos lumine fidei illustrati temperamus, addentes ex solo motivo christiane virtutis licitum esse pro alterius vita propriam exponere.*

XV. *Quaest. V. Inste damnatus ut fame periret, possetne respicere cibum sibi clam oblatum?* Resp. Minime: quoniam si id preceperit index, horridum, & inhumanum fuisset preceptum, nec eidem obedientia praestanda esset. Quid si motivo penitentiae ductus, cibum respiceret? Falsa haec penitentia foret: quoniam haec non permittit ut quis sibi mortem conficiat; sed solum ut mortem sibi a ministris iustitiae intentatam forti animo toleat.

XVI. *Quaest. VI. Licetum ne est pro amico honore, fama, bonisque vitam mortis periculo exponere?* Resp. Adfirmat Dominicus Soto *Lib. V. quaest. 18. art. 6. conc. 3.* Sententia negans nihil vera videtur, quoniam fama, honor, & naque temporalia inferiori, vita humana superioris ordinis est. Perturbatur ergo caritatis ordo, si haec pro illis prodigatur. Quare non licet se obicere mortis periculo, ut sursum vicini tui impediatur. Subscribit huc sententia Franciscus Sylvius *loc. cit.* Nec est quod militiam laudemus, cum naturae vox id clamet. In aequali ergo periculo aut vitae corporalis, aut honorum temporalium, tibi ipsi primum, deinceps proximo consulere debes. Quare cum periculo vitae non teneris succurrere proximo in extrema constituto necessitate. Pro Republica vero, communitatis, & Principis conservazione non modo licet, sed preceptum, uret periculo mortis propriam obicere vitam, & bona exponere. Quare milites in loco sibi desti-

nato

nato cum vitae periculo consistere tenentur.

XVII. *Quaest. VII. Tenetur ne cum vita, bonorumque temporalium iactura succurrere extreme necessitati proximi?* Resp. Nonnulla praetendenda sunt, ut gravis quaestio perspicue resolvatur. Extrema spiritualis necessitas ea est in qua homo constituit aeternum, nisi adjuvetur, periturus est. Gravis, a qua liberare se quidem valet sed non nisi cum magna difficultate. Communis, in qua sine gravi difficultate, absque alterius ope, immunis evadere quis potest. Exemplis res fit manifesta. Moritur infans inter peste infectos derelictus sine baptismate, nisi cum tuae vitae periculo sacris illum abluas undis. Adultus mortalis peccati reus, & eliciende contritionis ignarus, damnatur, nisi te mortis periculo obicias, ut illum intrusus. In gravi necessitate constituti videntur peccatores inveteratis habitibus gravati, qui copia laborantes Confessarii difficile actum contritionis edere norant. Qui in communibus peccandi periculis reperiuntur, in communis necessitate considerantur.

XVIII. Communis, & vera sententia docet, nos debere extremae proximi nostri spirituali necessitati cum vitae corporalis nostrae periculo succurrere. Probatur auctoritate D. Ioannis Epist. I. cap. 111. *Stetit Christus animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratris animam ponere.* Augustinus *Lib. de mendac. cap. VI. Temporalia vitam pro aeterna vita proximi non dubitabit Christianus respicere.* D. Thomas clarior rem haec explicat *2. 2. quaest. XXVI. ar. 5. Dicendum, quod illud magis est ex caritate diligendum quod habet pleniorem rationem diligibilis ex caritate. Consequenter autem in plena participatione bonitatis, quae est ratio diligendi proximum, est maior ratio diligendi quam participatio beatitudinis per redimendam, quae est ratio diligendi proprium corpus. Et ideo proximum quantum ad salutem animae magis debemus diligere quam proprium corpus.* Et ideo proximum quantum ad salutem bono communi Ecclesiae, vel Republicae? Tunc ordo caritatis servandus. Salus communis praefenda est unius privati saluti. Quid, si tu qui succurrere vales proximo in extrema spirituali constituto necessitate, mortali culpa infectus sis, & contritio tibi fit difficilis, aut graviter de tua contritione dubites? Tunc etiam tui ipsius salus saluti proximi tui praefenda. Quamquam ipsa vitae oblatio pro aeterna proximi saluteissimum foret sincere contritionis, & christiane caritatis argumentum.

XIX. *Quaest. VIII. Tenetur ne tui defensionem negligere, ne invasorem occidas gravis*

culpa rem? Resp. Negans sententia mihi vera videtur, etiam si dubitetur, tui aggressorem in peccato mortali decessurum. Quippe necessitas illa voluntaria, & libera est, nulloque modo aut extrema, vel gravis. In illius enim potestate positum est ab eadem se liberare. Haec defendunt Salmanticenses *loc. cit.* & pro eadem laudant Caietanum, Tapiam, Palaum, Trullenchum.

XX. *Quaest. IX. Obstrictes quae invalide plures pueros baptizarent, tenentur ne cum mortis periculo illorum saluti providere?* Resp. Quaestio hanc fule proponit P. Layman *Lib. II. tract. 111. cap. 111. n. 3.* Statuit primo ad detestationem proprii criminis inducendam mulierem, quod verum habet. Deinceps suadendum illi ut mortem velire velit, quo infantum spirituali saluti consulat; dummodo spes adde hoc ab illa obtineat. Quod si spes non affugere tam inducendi ut crimen luam manifestet, & magistratui se se sitat; tunc dissimulandam docet obligationem se se magistratui prodendi. Probabilitatis commentum casta anima fuit perdocto viro, sanior aliquo d. Strinae additio, sic decidendi. Quare, talirestricta opinio, dicendum est, eiusmodi obstrictes, five sagas, teneri cum mortis periculo se se proderere; & Confessarii astringuntur eidem haec obligationem manifestare. Quoniam si omnes, absque ulla praevia culpa, plures evangelice caritatis titulo vitam propriam periculo mortis tenentur obicere, ut extreme spirituali necessitati proximi consulamus; praefata mulieres titulo iustitiae, & caritatis ad reparandum damnum illatum, seu ad subrahendos imminenti damnationi pueros invalide a se baptizatos astringunt. Neque verum est, Confessarium licite dissimulare posse obligationem, qua istae detinuitur se se prodendi. Quomodo namque praesumere minister valet has obstrictes dispositas esse ad absolutionem sacramentalem suscipiendam, si praevideat illas sine minime propriae obligationi satisfacturas? Vera sunt haec, inquit P. Layman, speculativa sumpta. Sed in praxi non est adeo evidens discursus, ut quis debeat certam subire mortem pro spirituali salute alterius. Haec obligationem probabiliter ignorare haec mulieres possunt. Si probabiliter ignorant, probabiliter Confessarius dissimulare poterit eorum illuminationem. Quanti valet ratiocinationi istae, nemo non videt. Criminofo, & seclerate haec obligationem ignoranti mulieres istae, obligationem videlicet exponendi propriam vitam, dum sacro Dei ministro illas docere parato, aures praebere detrectant. Idcirco probabilitatis

tis periculum vanum est. Quae intelligenda sunt eo in casu quo alia via infantum saluti provideri nequeat. Si enim alio medio succurri infantibus possit, extra quaestionem sumus. Impertiri enim mulieres ista licentiam Confessarii possunt, ut rem sub confessionis sigillo, & impunitatis promissione Principi, seu magistratui prodant. Qua manifestatione parata, edicta locis publicis affigi Principis iussu valent, quibus infantes adulti effecti admoventur: & tum oblectrices sibi fuga cavere valent. Quod P. Gobat ex Augustino opponit, extra rem est. Nec illa verba *si scirem, tibi non prodesset, non te moverent*, sunt D. Augustini, ut suo loco palam fiet.

XXI. Quaest. X. Mater gravidam ad partum omnino impotens tenetur ne sectionem ventris pati, ut clausus in ventre puer baptizetur? Resp. Dissident invicem tum Medici, tum Theologi super hac quaestione. Adfirmant Theophilus Raynaudus Tom. XIV. tract. de ortu infant. per sectionem caesarem cap. v. Alesius IV. Part. quaest. XIV. memb. 4. Henricus a S. Ignatio tract. 11. Lib. IV. cap. xv. pro hac eadem opinione laudat Gobat, pluresque medicos, & testantes eiusmodi sectionem non esse naturam suam mortalem, sed medicorum ope sine feminae iactura fieri posse. P. Gobat in sua Theol. experim. de Sacram. tract. 11. n. 259. plura adducit experimenta mulierum, quae post sectionem vitam duxerunt incolumem. Quare in hac ipse opinionem concedit, & eidem subscribit praesatus Henricus a S. Ignatio, quando probabilis spes adit vitae matris; tamen mortis etiam alicuale periculum immineret. Haec sententia haec sulcitur ratione, quod vita corporalis pro salute spirituali proximi exponenda sit mortis periculo.

XXII. Contrariam sententiam propugnat D. Thomas in IV. Sent. dist. vi. quaest. 1. art. 1. quaestione. 1. ad 4. ubi haec habet: *Ideo homo potius debet dimittere pervire infantem quam ipse pereat, homicidii crimen in matre committens.* Hanc eandem sententiam defendit III. P. quaest. lxxviii. art. 11. ad 3. *Non sunt inquit facienda mala, ut veniant bona, ut dicitur Rom. 111. Et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum.* Si tamen mater mortua fuerit, & vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur. Sententia S. Thomae accedunt Paludanus in IV. dist. vi. quaest. 1. art. 1. Gabriel in IV. dist. iv. quaest. 11. art. 3. dub. 2. D. Antonius in III. Part. tit. XIV. cap. XIII. §. 1. Victoria in Sum. de Sacram. quaest. xxxiii. Sotus in IV. dist. v. quaest. unic. art. 11. Sylvester ver. Baptismus

4. n. 2. Angelus verb. Baptismus 6. num. 2. Tabiena verb. Baptismus num. 5. Armilla verb. Baptismus num. 38. Vignerius in Institut. cap. XVI. §. 1. vers. 8. Paulus Comitulus Lib. I. resp. mor. quaest. XIV. ubi haec scribit. Verum enimvero reos esse homicidii, qui propter baptismum, vitamque prolis vivam dicuntur mulierem, cuncti adfirmant Theologi qui sunt in hac quaestione verlati. His Theologis utroque pollice ego subscribo, atque illicitam esse eiusmodi sectionem, quamquam matris salus in desperatis sit. Quoniam, ut ex Apostolo ad Rom. 111. arguit S. Thomas, non sunt facienda mala, ut bona eveniant. Maximum autem malum est innocentem occidere, cui vitam adimere nunquam licet. Praeterea infans in utero matris circumseptus ius ad baptismum non habet. Nec enim, ut ex Augustino evincit S. Thomas loc. cit. generari ad vitam caelestem quis potest, nisi prius natus sit. Mater autem in possessione se reperit suae vitae. Denique qui perfecit alvum matris in hoc casu docent, providentiae divinae ordinem interturbant. Ordo enim a providentia constitutus, est ut nati infantes baptizentur. Quid quod Theologi graviores negant invidis parentibus pueros abluendos esse? Et isti invidis superis, & cum dispendio vitae ipsius matris, puerum baptizare contendunt?

XXIII. Obicies. Vita spiritualis proximi praesentia est propriae vitae corporalis. Hoc verum esse supra probavimus comparatione absolute facta. Ideo dicitur, cum vitae periculo baptizandum esse puerum Christianorum ab infidelibus raptum, quod puer hic ius ad baptismum habet. Pater vero in utero clauso nullum, quamdiu ibidem detinetur, ad baptismum ius inest. Iure vero in propriam vitam mater potitur. Accedit quod laudatum axioma non eam vim habet ut quisquam libi mortem consciscat, aut alteri inferre valeat. Ideo ne quis licite Medicus alvum matris pericicare quum reus homicidii evadat. Ex illo principio inferretur, mihi perpetuandam esse mortem corporis pro aeterna beatitudine proximi. At qui mortem intentant, detestabile perpetrant flagitium.

XXIV. Experimenta quo opponunt, nullius sunt valoris. Narrant quaedam mulieres sectioni superstitiosae, sed silentio praetereunt innumeratas quae perierunt. Ipla ventris abscissio horrois incutit tantum, ut Matriona Bononiensis ad instrumentorum conspectum, quibus secari alvus debebatur, infantem pepererit, ut narrat ipse Gobat. Adeo tota contremuit.

XXV. Quaest. XI. Si spiritualis proximi

neccitas gravis tantum fuerit, astringeris ne cum vita periculo eidem succurrere? Resp. Distinctione opus est. Si proximus qui gravi laborat spirituali necessitate, persona privata fuerit, tum vitam tuam praesere eiusmodi necessitati debes; dummodo tamen ex officio non teneris: quia persona ope tua egens seipsum a gravi necessitate liberare valet. Quare si pater prostituere filium velit, non teneris cum vita periculo occurrere: idque potissimum locum habet, cum incertus eventus sit. Quam ob causam non astringeris infideles ad se populos, cum & fructus ipse valde sit incertus, & alii sint qui eorum conversioni insudare valent. Si proximus gravi animae necessitate pressus, communis aliqua sit, tum expone res, & bona, & vitam debes, ut illi suppetias feras, atenta tamen probabili fructus spe. Quoniam damnum grave commune private vitae praesentem est. Praeterequamquod vitae contingere potest ut in gravi communitatis periculo plures privati extrema non prementur necessitate. Quomobrem Concionatores publica vita, & offensacula quae populum inficiunt, arguere, & cohibere pro viribus tenentur. Et in hostili devaluatione infidelium si nullus esset qui fidelibus sacramenta ministraret, aut si haereticus in Catholicorum locis errores suos disseminaret; cum vitae periculo & sacramenta ministrare, & errores confutare deberes. Quoniam tunc periculum grave commune fideles manet. Haec omnia communia sunt, Suarez disp. 13. sect. 1. n. 4. Bonacina disp. 111. q. IV. punct. 4. n. 2. Salmanticenses tract. XXI. c. VI. n. 32. ubi laudant Salmanticenses Scholasticos, & alios.

XXVI. Porro si qui incurere valet, vi sui officii, seu dignitatis ad id astringitur, puta quia est animarum curator, pastor, Episcopus, tenetur in gravi necessitate cum vita periculo populi sibi concedere spirituali providere salutem. Quandoquidem si in extrema necessitate omnes devincuntur titulo caritatis; in gravi, tunc iustitia tenentur pastores, & omnes qui ex officio praesunt. Ratio evidens est. Communitas, populus sibi pastorem eligit, illumque alit, & veltit, aut datus stipendiis conducit, non ut in extrema tantum necessitate sibi succurrat: quia tum omnes sibi succurrentes habet: unicuique enim Deus mandavit de proximo suo. Ergo contractus iustitiae populum inter & pastores, seu superiores, iniciturget, gravi etiam necessitate premente. Hinc tempore pellis pastores tenentur gregi suo cum vitae periculo providere. An alios substituire pastores valeant qui proprias vires impleant, alibi

dilectur: certum est enim tunc dimittere officium non posse. Interim quae diximus, communia sunt; quemadmodum certum est omnes teneri succurrere proximo gravi animae necessitate laboranti, dum id levi corporali damno praesari potest: quippe grave detrimentum spirituale in conspectu levis damni corporalis, superioris ordinis est, ideoque praeserendum. Sacramenta quae pastor cum probabili vitae dispendio administrare tenetur, sunt sacramenta necessitatis, ut baptisma, & penitentia; secus extrema unctio, & confirmatio.

XXVII. Quaest. XII. Ut saluti spirituali proximorum consulas, potes ne te probabili periculo peccandi exponere? Resp. Haecenus egimus de iactura temporalium quam quis pati tenetur, ut proximorum animabus suppetias ferat. Nunc inquirendum superest, teneamur ne cum periculo propriae spiritualis salutis, alterius aeternae salutis providere.

XXVIII. Quaestione hae propositae affirmant Dominicus Soto Lib. I. q. 111. art. 6. repondet. Cum Soto sentiant Suarez, Sanchez, Antonius a Spiritu Sancto, Salmanticenses tract. XXI. cap. 27. Hanc opinionem absolute probare nequeo. Nam periculum probabile peccandi probabiliter peccatum inducit. Porro nunquam licitum est, ut supra diximus, peccatum aliquod perpetrare, etiam leve, ob totius universi lucrum. Ut ergo clara habeatur decisio, distinctio opus est. Aut illud periculum illud naturae est ut omnibus impeditur fundamentum praebet magis timendum lapsum illius qui succurrere debet quam sperandum victoriam; & tunc certum mihi est non posse te eiusmodi periculo obicere absque peccato. Quoniam qui amat periculum, peribit in illo. Periculum enim tunc formale ellet. Aut maior, & probabilior ellet pervertentiae, & constantiae tuae spes; & tunc labire forti animo periculum poteris, precibus & spe divini auxilii intrudus. Et hoc est fortasse quod praesati Auctores intendunt. In hac enim positione periculum illud materiale evadit. Si porro equaliter anceps sit lapsus, & victoria; tibi metipsum periculum vitae, & victorius, in dubio potissimum tui favoriti possessioni felisere debes. Consilium huius sententiae Franciscus Sylvius 2. 2. quaest. xxvi. art. 4. conc. 1.

XXIX. Quaest. XIII. Licetum ne est velle privationem gratiae, seu caritatis, sine in perpetuum, sine ad tempus, ob aliorum salutem? Resp. Nunquam id licitum est, nec per horam; etiam si absque peccato id fieri posse putaretur. Quia nobis potius quam alius divinae amicitiae bonum desiderare, & velle debet.

bemus: alioquin magis alios quam nosmetipsos diligemus. Insuper continenter dare operam debemus ne gratia excidamus divina.

XXX. Quæst. XIV. Licet ne velle carere beatitudine in perpetuum, aut ad tempus ob proximorum salutem aeternam? Resp. Communis, & vera sententia negat licitum esse velle in perpetuum carere beatitudine ob salutem proximorum: quia ordo caritatis postulatur ut nostram salutem aeternam aliorum saluti preferamus. Quare talis voluntas esset contra ordinem caritatis. Licitum vero est velle ad tempus dilationem beatitudinis ob proximorum salutem: quod patet exemplo D. Pauli ad Philip. 1. *Convector a diæmoni, desolationem habens districti, & esse cum Christo: permanere autem in carne necessarium propter vos.* Vide D. Thomam hic in commentariis. Similiter D. Martinus dixit: *Domine, si alius populo tuo sum necessarius, non recuso laborare; sed voluntas tua.*

XXXI. Quæst. XV. Licet ne esse omnino bonorum spiritualium huius vite, qua hominem efficiunt meliorem, quibusque sine peccato carere possimus, ob proximorum salutem? Resp. Id licet videtur: quia non obligamur ad opera meliora omnia que facere possumus, potissimum dum urget aliorum necessitas. Hinc licet interdum abstinere ab opere non precepto, ex quo proficere posses. Quare D. Thomas infra q. XLIII. art. 7. docet, aut differenda, aut occultanda opera nostra spiritualia libera ob proximi salutem. Hac ratione quis aliquando statum matrimoniale assumere tenetur, ne regnum ad hereticos devolvatur; opera misericordie differenda sunt, ut infirmorum vitetur offendiculum; omittendos ingressus in religionem, ut parentum inopiam providatur. Ita docet Franciscus Sylvius 2. 2. q. XLVI. art. 4. concl. 4. Hæc autem mihi partim vera, partim falsa videntur.

Vera sunt ea parte qua asseritur omittenda esse eiusmodi opera spiritualia, aut differenda ob proximorum spirituale salutem. Falsa mihi apparent, quatenus dicitur, talium operum omissionem spirituale detrimentum inducere. Verum quidem habet eiusmodi opera caritatem augere, illorumque omissionem spirituales profectus quamdam inducere iacturam absolute, & genere suo. Ceterum si recentia opera ob finem sanctum proximorum æternæ salutis providendi negligantur; ipsi actus quibus talis omisso operum deliberatur, & statuitur, sunt actus caritatis, qui continuo caritatem augent. Quare vera mihi videtur sententia Francisci Suarez asserentis dis-

ix. sect. 1. n. 9. licitum non esse velle detrimentum spirituale, quod licet culpam non includat, quin tamen caritatem hinc impedit meritum augmentum: quia tale detrimentum nec est per se amabile, nec ad alterum salutem ordinari valet: & caritas inclinatur ad sui perfectionem, iecus ad id quod hanc perfectionem impedit. Quando vero committuntur opera quæ natura sua tendunt ad augmentum caritatis ob finem pium adiuvandi proximum; tunc augmentum caritatis, & meritum, quod ex operibus externis conflueret, obtinetur ex actibus internis quibus proximorum salus comparari curatur.

XXXII. Tandem eorum honorum que non faciunt hominem meliorem, licitum est velle iacturam propter proximorum utilitatem; quin interdum homo ad id obligatur. Sic potest quis interdum velle carere gratis que gratis datur vocatur, cum id ad salutem proximi conducit. Hac ratione tenetur quis aliquando omittere studium, contemplantionem Scripturarum, iacturamque facere lince doctrinæ, eloquentiæ, eruditionis propter proximorum utilitatem, ut docet Sylvius loc. cit.

XXXIII. Quæst. XVI. Qui sunt in dilectione preferendi? Resp. Cum diversi sint gradus propinquitatis, qua nobis proximus noverit iungitur, non raro contingit ut unus præ alio diligendus sit. Porro inquit S. Thomas 2. 2. q. XLVI. art. 6. *Cum principium dilectionis sit Deus, aut ipsi diligens; necesse est quod secundum propinquitatem materiam ad alterum istorum principiorum maior sit dilectionis affectus.* Ille ergo proximus qui alteri horum principiorum, nempe Deo, aut tibi, propinquior est, ceteris paribus, preferendus est. Advertendum autem, quod obligatio servandi hunc ordinem prælationis tunc fit gravis quando cognatæ præferri debet cognationi carnali. Quapropter contendunt non pauci, pastorem debere potius gregem suum in extrema necessitate spirituali constitutum iuvare quam parentem suum in eadem necessitate positum, & saluti spirituali omnium potius quam cognationi invigilare. Casus illi vix unquam occurrunt. Ceterum si occurrerent, salutem patris ceteris omnibus preferendam esse existimo. In negotiis tamen religionis, & patriæ, religio, & patriæ salutis anteponenda sunt. Audi quid lumine naturali perlustris scribat Tullius Lib. III. Offic. c. IX. *Quid si pater sana exipiet, cunctislo agat in avantium,*

tamen consideratione uxores, & filii præferendi parentibus sunt, inquit Angelicus art. 6. & 11. Uxor quantum ad amorem intentionem, & cohabitationem, cum sit una caro cum marito, omnibus preferenda est: quæ prælatio non impedit priorem ordinem respectu parentum. Filii etiam comparate ad patrem diligenter præferendi sunt parentibus.

Alio modo (inquit Angelicus) comparatur gradus dilectionis ex parte ipsius diligenti: & sic magis diligitur quod est coniunctius, & secundum hoc filius est magis diligendus quam pater, quia parentes diligitur filius ut aliquid sui existens, pater autem non est aliquid filii. Parentes ergo, & filios præferre debes amicis, benefactoribus, magistris, ceteris omnibus ob rationem datam, quod illorum coniunctio naturalis, & prima est. De coniunctis in secundo gradu, ut sunt fratres, absolute preferendos esse ceteris minus propinquis, convenit inter Theologos. Bannez. 2. 2. q. XLVI. art. 8. dub. 1. concl. 3. contendit talem reperiri posse benefactorem qui præferri debeat fratri carnali. Difficile ego adducere ut id concederem. Coniunctio fratrum prior, & naturalis est, qua vici nequit, ceteris paribus, a posteriori coniunctione per beneficium contracta. Idque communi sensu confirmatur.

Nemo enim amicorum, vel benefactorum maximus tantum sibi iuris in amicum vindicat, ut præferri velit sui amici fratribus. Prælatio fratrum iure nature intelligitur relate ad amicos, & benefactores.

XXXIV. Ceteri consanguinei, qui sunt propinquiores, præferri in aequali necessitate debent minus coniunctis. Affines postponendi sunt consanguineis. Sancti præferendi sunt peccatoribus, fideles infidelibus, amici inimicis, benefactores non benefactoribus. Concives, seu continentæ extraneis, benefactores amicis, & sodalibus; spirituales benefactores terrenis anteponi debent: spirituales liquidem cognatio præferri debet cognationi carnali. Quapropter contendunt non pauci, pastorem debere potius gregem suum in extrema necessitate spirituali constitutum iuvare quam parentem suum in eadem necessitate positum, & saluti spirituali omnium potius quam cognationi invigilare. Casus illi vix unquam occurrunt. Ceterum si occurrerent, salutem patris ceteris omnibus preferendam esse existimo. In negotiis tamen religionis, & patriæ, religio, & patriæ salutis anteponenda sunt. Audi quid lumine naturali perlustris scribat Tullius Lib. III. Offic. c. IX. *Quid si pater sana exipiet, cunctislo agat in avantium,*

inducit ne id magistratibus filius? Nefas id quidem est: quin etiam defendat patrem, si arguatur. Non igitur patria præstabit omnibus officiis? Immo vero. Sed ipsi Patria conducit pios habere cives in parentes. Quid si tyrannidem occupare, si patriam prodere conabitur pater? Silebit ne filius? Immo vero obsecrabit patrem ne id faciat: si nihil proficere, accedat, minabitur etiam: ad extremum si ad perniciem patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponeat salutis patriæ.

CAPUT VI.

De inimicorum dilectione. Quid in veteri lege Deus, quid in nova Christus præcipiat.

I. Tameñ in præcepto caritatis proximi a mandis includitur inimicorum amor, quod inimici proximi nostri sunt; nihil scilicet figillatim discutienda est dilectio isthæc ob peculiarem quæm secum defert difficultatem. Et ut magis perquam id præsertim, in duobus tribus paragraphis caput istud. Quid in veteri primo, quid in nova lege Deus præcipit, secundo discipulam.

§. I.

Quocumque tempore tum legis nature, tum legis scriptæ dilectio inimicorum vi præcepti necessaria fuit.

II. ET ut a lege naturali aufertur, cuiusque menti impressum illud axioma est: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Quis autem est qui odio ab inimico haberi velit? Accedit quod, hominum societate posita, adeo necessaria est inimicorum dilectio, ut ea sublata, occidat in nihilum humanum genus necesse est. Fac enim licitum sit, quin & imperatura, si ita vis, inimicorum odium. Quid tum? Est patrem in filios, filios in patrem; uxorem in maritum, maritum in uxorem; subditos in Principes, in subditos Principes gladium stringere, insidias iterare, parare venena, captare arma. En genus humanum universum mutuo sese fraudibus, dolis; persecutionibus nunc occultis, nunc manifestis insectant. En cives, parentes, socios amicos invicem sanguinem sibi effundere, vitæque evipere. Signidem humanarum cupiditatum perurbatione, hominumque inclinationibus, ingeniis, desiderationibusque oppositis, ac invicem pugnantibus spectatis, fieri nequit quin in mutuo commercio frequentissime ire, odii, aversionis, & inimicitiarum occasiones occurrant. Nisi ergo ratio moderetur, & coereat iræ furorem, odii intestini molimina, atque rixarum impetus,